

Alja SHAAR

Urbanistična zasnova obvodnega pasu reke Save od Črnuškega do Šentjakobskega mostu v Ljubljani

Članek temelji na magistrskem delu, katerega cilj je bil predvideti nove posege in preoblikovanje prostora obvodnega pasu reke Save od Črnuškega do Šentjakobskega mostu v Ljubljani tako, da bo v njem mogoče kakovostno preživljanje prostega časa. Preobrazba obrečnega prostora temelji na ohranjanju in zaščiti naravnih dobrin, kolikor to dopuščajo planski dokumenti (OPN) Mestne občine

Ljubljana, ki predvidevajo izgradnjo HE Šentjakob in s tem pojav akumulacijskega jezera.

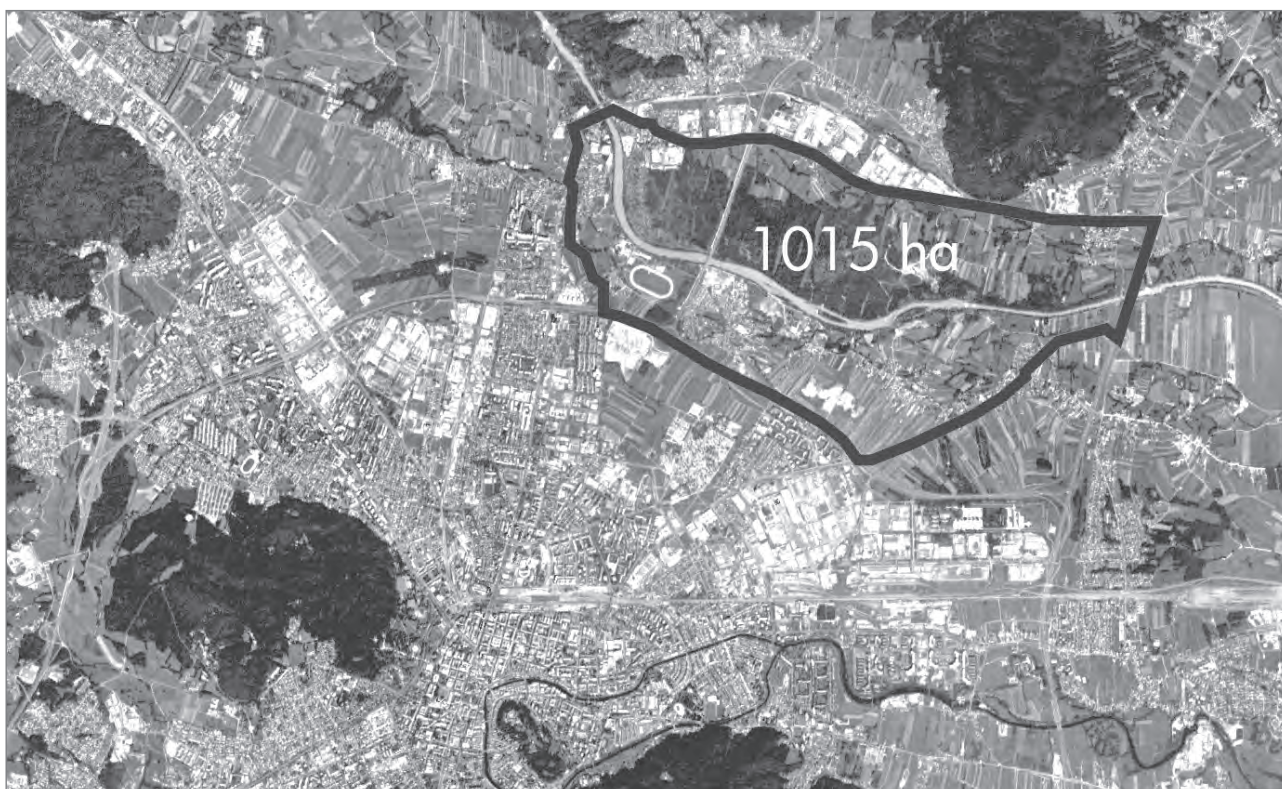
Ključne besede: Sava, rekreacija, šport, park, piknik

1 Uvod

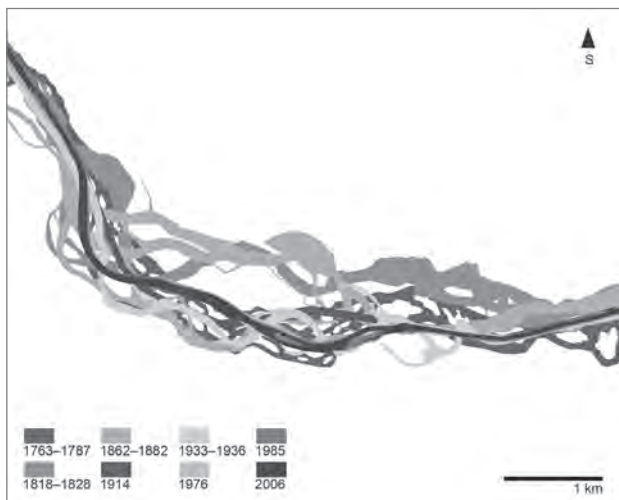
Obravnavano območje leži v severnem delu Mestne občine Ljubljana in obsega prostor reke Save na Ljubljanskem polju od Črnuškega do Šentjakobskega mostu (slika 1).

Trenutno je izbrani prostor neurejen, nevaren in nepriljubljen. Tu so številna divja odlagališča in največje območje vrtničar-

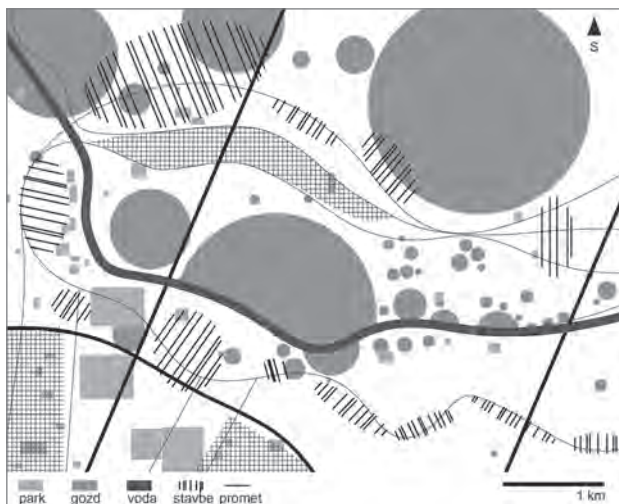
stva v Ljubljani. Poleg tega je tukaj kar nekaj divjih kopov gramoza in posegov, ki so v nasprotju z veljavnimi prostorskimi dokumenti. Naravni viri so privatizirani. Današnja prostorska ureditev ne nudi psihične in fizične varnosti, občutek pa še dodatno krepi slaba infrastruktura in pomanjkanje celovite programske ponudbe. Reka Sava je glavni vodni vir ljubljan-

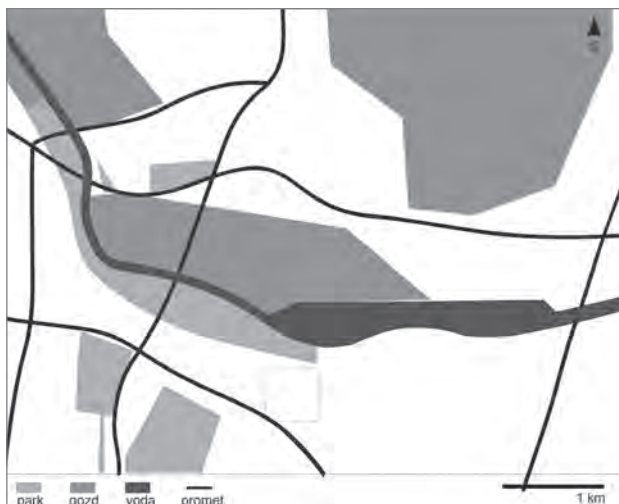
Slika 1 : Lokacija obravnavanega območja (Alja Shaar, 2011)

Slika 2: Poteki rečnih strug reke Save v zadnjih 200 letih (Alja Shaar, 2011)

Slika 3: Shema stanja prostora (Alja Shaar, 2011)

Slika 4: Shema pogojev iz OPN MOL (Alja Shaar, 2011)

ske podtalnice, na območju te je tudi vodarna Jarški prod. Vsakršno onesnaženje prostora in tal bi lahko ogrozilo oskrbo prebivalstva Ljubljane s pitno vodo. Kakovost vodotoka je pomembna tudi z vidika flore, favne in rekreacije, saj so te odvisne od čistega oziroma onesnaženega okolja. Na podlagi meritev v Šentjakobu leta 2004 je bila reka Sava uvrščena v drugi kakovostni razred (RS, MOP, ARSO, 2006). Ocena kemičnega stanja leta 2008 je bila dobra z visoko stopnjo zaupanja, ekološko stanje je bilo ocenjeno kot zmerno z nizko stopnjo zaupanja (RS, MOP, ARSO, 2010).

Ostanki številnih suhih strug in jež na levem in desnem bregu reke Save kažejo na to, da je pred regulacijo vodotok intenzivno spreminjal potek svoje struge (slika 2). Ob reliefu določajo območje tudi travniki, kmetijska zemljišča, gozd in seveda vodne površine (slika 3). Pri urejanju območja sem upoštevala spreminjanje struge vodotoka, ki se danes kaže v mikroreliefu, naravne danosti in pogoje Občinskega prostorskega načrta Mestne občine Ljubljana (OPN MOL) (slika 4).

2 Metoda dela

Pri urejanju pokrajinsko obsežnejših območij je smiselno slediti načelom coniranja. Po Buchwaltdtu in Engelhardtju (Jeršič, 1999) naj bi se pri tem uveljavila členitev območja v tri cone. Cona I je območje prometne dostopnosti in zahtevnejše rekreacijske infrastrukture: obsega naselja, s prometnicami opremljene in obremenjene krajinske dele, grajene rekreacijske naprave, ki vplivajo na zbiranje večjega števila ljudi. Pokrajina je predvsem okvir oziroma kulisa. Cona II je območje rekreacije, ki je povezano s pokrajino (nekakšno vmesno območje med conama I in II) in obsega območja dejavnosti, povezanih z naravo. V tej coni niso predvideni pomembnejši infrastrukturni objekti, ampak le pešpoti, območja z nezahtevno infrastrukturo (zaznamovane poti, zavetišča, smerokazi, razgledni stolpi), območja z infrastrukturo, ki povečuje rekreacijsko ustreznost (parkirišča, utrjene pešpoti, poti za hojo in tek na smučeh, igrišča, prostori za piknike, razgledne terase, gostišča in restavracije z vrtovi ipd). Cona III je območje miru, povezano predvsem z varovanjem narave. Ta cona se deli na območja, namenjena ohranjanju narave (naravni rezervati), in območja s poučnovzgojnim pomenom (Jeršič, 1999).

3 Koncept ureditve

Koncept ureditve opredeljuje sestavne dele zasnove: 1. park, 2. piknik, 3. gozd in 4. voda. Njihovo oblikovanje sledi geometriji prostora, njihov preplet pa ustvarja mozaik različnih rab (slika 5).

4 Zasnova ureditve

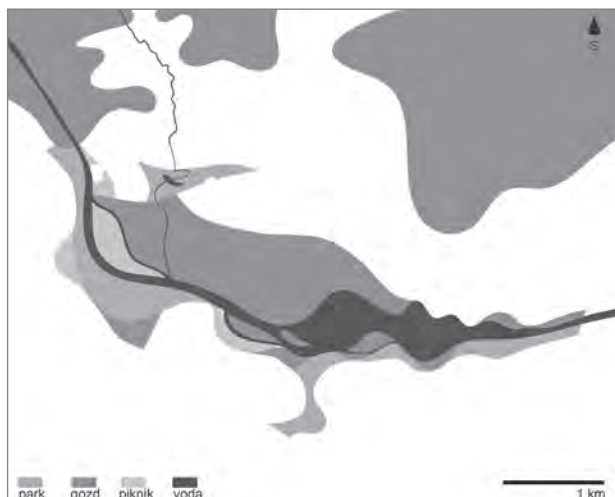
Sestavni deli zasnove (1. park, 2. piknik, 3. gozd in 4. voda) se členijo na posamezne enote, strateško razporejene po območju.

1. Park tvorijo te enote:

- Športni park: že danes so na območju poletni bazenski kompleks, kamp, nogometno igrišče, igrišče za bejzbol in hipodrom, predvidena pa je ureditev dodatnih športnih igrišč, predvsem za športe, ki se pri nas šele uveljavljajo, na primer kriket in ragbi, in nova športna dvorana.
- Fitnes v naravi: gre za ureditev parka, v katerem so postavljene naprave za fitnes in telovadni pripomočki, ki so odporni proti vremenskim vplivom.
- Mestni vrt: predvidena je zasnova ljubljanskega arboretuma, v katerem bo mogoče dobiti informacije o hortikulturi, v njem pa bo tudi urejen amfiteater na vodi.
- Kopališče: območje je zatravljeno in drevje, ki nudi senco v vročih poletnih dneh, je gosto zasajeno. Plažo sestavljajo šesterokotne lesene plošče, ki so v prostor postavljene posamično ali sestavljeno. Kompozicije sestavov določajo programe, kot so plaža, obala, most, lahko pa so izdelane tudi kot splav. Plošče omogočajo prilagajanje površin glede na število obiskovalcev. Med ploščami je predvidena tudi zasaditev drevja. Plaža na severnem delu prvega otoka je namenjena nudistom. Na območju so predvideni štirje kopališki objekti in restavracija, ki je umeščena na konec prvega otoka. Dostop do restavracije je mogoč tudi s plovili. Dostopnost je zagotovljena tudi z javnim prometom, v bližini kopališča je avtobusna postaja. Večje parkirišče zagotavlja dostop do kopališča in tudi do drugih programov ob reki. Območje je prepleteno s peščenimi potmi.
- Igre brez meja sestavljajo park z regatnim centrom, čolnarno in številne druge prostočasne dejavnosti, kot so mini golf, plezalna stena, lokostrelski center, kegljišče itd.
- Lunapark je tematski zabavišni park, zasnovan po vzoru tovrstnih parkov v vseh večjih evropskih mestih. Umeščen je v bližino predvidenih železniških postajališč.

2. Piknik sestavljajo enote:

- Piknik in šport: bližina športnega parka in umestitev otroškega igrišča, miz za namizni tenis, igrišče za badminton in gostinske ponudbe omogoča dejavno preživljanje prostega časa.
- Piknik v naravi: na območju so urejena zaščitena in pokrita kurišča, vendar pa se to v večji meri prepusti naravnim procesom, še posebej otok, ki je dostopen samo peš.

Slika 5: Idejna zasnova nove ureditve (Alja Shaar, 2011)

- Piknik in vrtiček: obstoječi vrtički na območju so okoljski, prostorski in funkcionalni problem. Z namestitvijo kurišč, pokritih prostorov za piknike in novo ureditvijo vrtičkov, ki so namenjeni ekološkemu vrtnarjenju, je mogoče ustvariti prostočasno in hkrati poučno območje za vse ljubitelje vrtnarjenja. Večja osveščenost glede lokalne samooskrbe in varovanja okolja se ustvarja s spodbudami in ne z represijo.
3. Gozd na levem bregu reke Save v smeri rečnega toka je v veliki meri zaščiteno in prepuščen naravnim procesom. Del gozda je urejen kot učna pot, ki informira o obrečni in rečni flori in favni. Na začetku učne poti je predvideno učno središče. Gozd na desnem bregu se prepleta z območji parka in piknikov, krepi doživljajsko raznolikost območja in je prehodna cona med posameznimi ureditvenimi deli.
 4. Po vzoru razvitejših svetovnih držav bi bila idealna ureditev struge reke Save njena renaturacija, ki pa je z izgradnjo HE in s tem pojava akumulacijskega jezera zamujena priložnost. Ob glavni strugi jezera in dveh že obstoječih rokavah sem oblikovala še tri dodatne rečne rokave, ki do določene mere izhajajo iz stanja reke Save pred njeno regulacijo. Z nastankom akumulacijskega jezera in izgradnjo novega rokava se ustvari dodaten otok in podaljša obala.

Prostor je prepređen s sistemom pešpoti in kolesarskih stez, ki se navezujejo na mestni sistem poti in kolesarskih poti. Predstaviti želim predvsem tri povezave na jugu lokacije, ki potekajo proti Športnemu parku Stožice, Žalam in Šmartinski cesti, saj se vse navezujejo na Pot spominov in tovarštva (PST), ki poteka okoli Ljubljane. Znotraj območja je načrtovana tudi krožna jahalna pot, ki je ločena od drugih poti. Krožna jahalna

Slika 6: Načrt ureditve (Alja Shaar 2011)

pot je oblikovana tako, da omogoča izbiro dolžine jahanja in povezuje vse lokacije na območju, na katerem so konji.

Na ožjem območju ob reki je dostop dovoljen samo za intervencijska, dostavna in oskrbna vozila. Ob robu prostora je speljana povezovalna cesta, na katero se navezujejo parkirišča. Motorni promet se reki približa le na mestih, ki so namenjena za splavišče plovil. Javni potniški promet povezuje območje predvsem na robovih, kjer se urbane strukture približajo vodotoku, na severni strani pa je ob dveh predvidenih železniških postajališčih predlagana dodatna cesta – in sicer na koncu sedanjega tovorniškega tira –, ki povezuje območje učne poti oziroma učnega centra (slika 6).

5 Sklep

Obravnavano območje ob reki Savi lahko postane pomemben del zelenega sistema Mestne občine Ljubljana in pomembna prostorska povezava z naravnim zaledjem te z ureditvijo primernih dostopov, rečnega obrežja in vmesnih prostorov ter z uveljavljanjem pestrega in kakovostnega programa.

Alja Shaar, m. i. a.
Društvena 20, 1000 Ljubljana

Viri in literatura

- Atlas Slovenije* (1992). Mladinska knjiga in Geodetski zavod Slovenije.
- Bizjak, A. (2001): *Obnova in rehabilitacija mestnih vodotokov*. Urbani izziv, let. 12, št. 2, str. 51–57.
- Dolenc, A. (2000): *Regionalni razvoj severnega dela Ljubljanskega polja*. Diplomsko delo. Ljubljana, Filozofska fakulteta, Oddelek za geografijo.
- Jeršič, M. (1999): *Prostorsko planiranje rekreacije na prostem*. MOP, Urad RS za prostorsko planiranje.
- Lesnik, A. (2008): *Upravljanje gozdnih učnih, turističnih in drugih tematskih poti v Zavodu za gozdove Slovenije*. Gozdarski vestnik, let. 66, št. 10, str. 499–501.
- Mrakar, A. (2008): *Mestne zelene površine kot izhodišče načrtovanja hidroenergetskih in urbanih ureditev: primer obsavskega prostora v Mestni občini Ljubljana*. Urbani izziv, letnik 19, št. 2, str. 69–78.
- Občinski prostorski načrt Mestne občine Ljubljana* (2010). MOL, UIRS, LUZ.
- Okoljsko poročilo za Strateški prostorski načrt Mestne občine Ljubljana – Priloga F*, 2007.
- Pogačnik, A. (1999): *Urbanistično planiranje*. Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo, Ljubljana.
- Pravilnik o tehničnih ukrepih in zahtevah za varno obratovanje kopalšč in za varstvo pred utopitvami na kopalščih* (2003). Uradni list RS, št. 88/03.
- PRS (2004): *Strategija prostorskega razvoja Slovenije*. Uradni list RS, št. 122/04.
- RS, MOP, ARSO (2006): *Monitoring kakovosti površinskih vodotokov v Sloveniji v letu 2004*. http://www.arso.gov.si/vode/reke/publikacije%20in%20poro%C4%8Dila/povrsinski_2004.pdf.

RS, MOP, ARSO (2010): *Ocena ekološkega in kemijskega stanja rek v Sloveniji v letih 2007 in 2008*. http://www.arso.gov.si/vode/reke/publikacije%20in%20poro%C4%8Dila/POROCILO_REKE_2007_2008.pdf.

Romih Grmek, E. (2000): *Pokrajinski vidik sonaravne rabe obvodnega sveta Save v Ljubljani*. Diplomsko delo. Ljubljana, Filozofska fakulteta, Oddelek za geografijo.

Schaufuss, D., in Brunner, M. (2008): *Der Isar – Plan, Neue Lebens raume in der Stadt*. Landeshauptstadt München Baureferat.

Schaufuss, D. (2004): *Neues Leben fur den Floss – Renaturierung der Isar in München*.

Simoneti, M. (2001): *Savska obrečna krajina – strukturiranje prostora in programska opredelitev*. LUZ d.d.

Joven, S. (2006): *Isar-Plan*. Eine Behörde im Geschäftsbereich des Bayerischen Staatsministeriums für Umwelt, Gesundheit und Verbraucherschutz.

The Dallas Plan, AIADallas, The Dallas Institute of Humanities in Culture, Chan Krieger in Associates, TDA, Incorporated, Hargreaves Associates, Carter in Burgess, Trinity River Corridor Project Office, Camp Dresser in McKee Inc. (2003): *A Balanced Vision Plan for the Trinity River Corridor*. Teksas, 2005. Trinity River Corridor Comprehensive Land Use Plan, Teksas.

Vicente, G. (2008): *Geologics: Geography, Information and Architecture*. ACTAR.

Zakon o urejanju prostora (ZUreP) (2004). Uradni list RS, št. 110/02.

Zakon o vodah (ZV-1) (2001). Uradni list RS, št. 67/02.

Zakon o varstvu pred utopitvami (ZVU) (2000), Uradni list RS, št. 44/00.

Žlebničnik, L. (1979): *Osnovna geološka slika k načrtovanju in h gradnji verige hidroelektrarn na Savi v Sloveniji*. Geologija, 22/2, str. 341–362.